

חוות דעת מומחה

אני הח"מ, ד"ר מרסלו מנחם וקסלר, ת.ז. 069232833, נותן בזאת חוות דעת מומחה בנושא מדיניות הסגרגציה בחינוך ילדי מבקשי מקלט בעיר תל אביב-יפו, ושילוב ילדים אלה במערכת החינוך הכללית, בגנים ובבתי ספר ממלכתיים.

אני נותן חוות דעתי בכתב במקום עדות בעל פה, בהתאם להוראות ס' 25 לפקודת הראיות (נוסח חדש) תשל"א-1971, ומצהיר בזאת שידוע לי שלעניין הוראות החוק הפלילי בדבר עדות שקר בשבועה דין חוות דעת זו, כשהיא חתומה על ידי, כדין עדות בשבועה שנתתי בבית המשפט.

פרטי השכלתי וניסיוני המקצועי

אני ד"ר לחינוך. סיימתי בהצטיינות יתרה את התואר באוניברסיטת סורבון (צרפת), Sorbon, Paris 13, Nord, בשנת 2016. אני מרצה במכללת סמינר הקיבוצים ויועץ פדגוגי של מסגרות חינוכיות העוסקות בילדים ובנוער בסיכון, ובהן ספריית גן לוינסקי, המעניקה סיוע לאוכלוסיות זרות, בעיקר למבקשי מקלט. אני עוסק בתחום ילדים ונוער בסיכון - החל בגיל הרך ועד גיל בגרות - כבר 36 שנים. מילאתי תפקידים שונים במשרד החינוך לרבות מנהל פדגוגי ארצי, מנחה ומחנך.

להלן חוות דעתי

הקדמה

רובם המכריע של ילדי מבקשי המקלט הלומדים במערכת החינוך נולדו בישראל. למרות זאת, מצבם הלימודי וההתפתחותי קשה, והוא מחייב שינוי של המודל החינוכי כלפיהם, כך שהם ישולבו באופן מלא בכתות אינטגרטיביות, לצד ילדים אזרחי ישראל. תהליך השילוב וההכלה במערכת החינוך הכללית הוא תנאי שאין בלתי להתפתחות תקינה, אשר תבטיח אף צעידה במסלולים נורמטיביים ותמנע תהליכי הדרה, ניכור ואפילו עבריינות, הנוצרים לאורך זמן. על המדינה לספק לילדים שחיים בישראל שירותי חינוך שיקדמו אותם, ויאפשרו להם להתערות בחברה.

חוות דעת זו מבוססת על מחקרים וחוות דעת בינלאומיים העוסקים במודלים של שילוב, אשר נותנים מענה מיטבי לאתגרים הייחודיים המאפיינים את ילדי מבקשי המקלט. מענה המתייחס הן לטווח הקצר, משמע במהלך שנותיהם במערכת החינוך, והן לטווח הארוך – בהגיעם לבגרות ובשילובם בחברה.

רשויות מקומיות שונות יצרו מסגרות לימוד נפרדות לילדי מבקשי מקלט. בעקבות הליכים משפטיים חויבו רובן לשלבם בגני ילדים ובבתי ספר רגילים, אינטגרטיביים. למיטב ידיעתי תל אביב-יפו היא העיר היחידה שעדיין מקיימת מסגרות חינוך ייעודיות לילדים האלה, כתות גן ובתי ספר. זוהי חשיבה קצרת ראות, שאינה מתייחסת לצרכיהם של הילדים אלה, לטובתם ולעתידם כחלק מהחברה בישראל, ולהשפעת החינוך שיקבלו על החברה כולה.

הניסיון ההיסטורי בישראל: אינטגרציה ובידול¹

ישראל צברה נסיון בהליכי אינטגרציה בחינוך. מנגנון האינטגרציה בחינוך שפעל כאן בשנות ה-70 של המאה שעברה, שהועתק משבדיה וארצות הברית, נועד לשלב תלמידים מהפריפריה החברתית, בייחוד בערים הגדולות, בבתי ספר תיכוניים של שכונות מבוססות, ובכך להקנות להם מיומנויות שנתפסו נורמטיביות. אלא שהפער הלימודי הגדול בין שתי האוכלוסיות, הסטיגמטיזציה שנלוותה לילדי הפריפריה, ובעיקר העדר ההבנה והמוכנות של צוותי החינוך לתהליך אינטגרציה ולמשמעותה, הכשילו את התכנית.

בפועל, תכנית האינטגרציה של שנות ה-70 הייתה תהליך חד צדדי. ילדי הפריפריה היו צריכים להתערות בתרבות בכלל, ובתרבות הבית ספרית בפרט, של בתי הספר באזורים מבוססים, לכאורה מתוך התפיסה שלצד המוחלש עצמו אין כל תרומה לתהליך. על אף דפוסי השילוב הכושלים הרעיון בבסיסו - שילוב ילדי הפריפריה החברתית לצד ילדים מאוכלוסייה ותיקה ומבוססת, תוך חשיבה לטווח ארוך, הוא רעיון ראוי, אשר יש ליישמו בשינויים המתחייבים גם עם ילדי מבקשי המקלט.

חוות דעת זו תתמקד בדפוסים לבניית שילוב נכון, בעל סיכויי הצלחה גבוהים, של ילדי מבקשי המקלט במערכת הכללית, תוך עמידה על מאפייניה וצרכיה של אוכלוסייה זו.

מקורות הקושי וההדרה של ילדי מבקשי המקלט:

א. **חוסן קהילתי ומשפחתי והשפעתם על חינוך:** ראשית יש לציין, כי חוסר הוודאות לגבי מעמדם האזרחי של משפחות מבקשי המקלט גורר תהליך של אי ודאות ביחס לעתיד ופגיעה בחוסן הקהילתי. בכל תהליך של בניית חוסן², התקווה לעתיד מבוססת על תכנית אפשרית לשילוב מהותי ומעמד קבע. חוסר הוודאות המרחף על מבקשי מקלט פוגע בחוסן הקהילתי ומחלחל אף לחוסן המשפחתי. כך אף העוינות הגלויה והגזענות שמבקשי מקלט חווים לא פעם.

לאלה יש להוסיף את הדרתם של ילדיהם ממסגרות החינוך הכלליות ושיבוצם במסגרות חינוך נפרדות, מנותקות מהאוכלוסייה הכללית והחברה מסביב. ככל שתכנית שילוב הילדים במסגרות חינוך לצד אזרחי ישראל תתקדם - כפי שיוצע כאן - כך החוסן המשפחתי והקהילתי יגבר, וישפיע על רכישת ההשכלה והחינוך של ילדי מבקשי מקלט.

נקודת המוצא של חוות דעת זו היא שמעורבות הורית בחינוך ורצון ההורים בהצלחת ילדיהם מגבירה את המוטיבציה בקרב הילדים עצמם, ותורמת להתקדמותם ולהישגיהם. העדר מעורבות עושה ההיפך. הניסיון המצטבר אשר קיים בתחום זה, ואשר עוסק בפריפריה החברתית, הינו גדול מאוד.³ תנאי בסיסי למעורבות הורית הוא שילובם במתרחש בגנים ובבתי הספר שבהם מתחנכים ילדיהם.

¹ וקסלר מ., 2015, נספח מס' 1, תזת דוקטורט, אוניברסיטת Sorbonne, Paris Nord 13, "שינוי תודעה בקרב מורים העובדים עם תלמידים בסיכון".

² Cyrulnik B. & all (2016), *Resilience. De la recherché a la pratique*. Gadea. Barcelona

³ ראה/י למשל את תכניות באגף א' במשרד החינוך, וכן את פועלו של ארגון ארצי "פותחים עתיד", אשר כתב שורות אלו הוא יו"ר הוועדה המייעצת המקצועית הארצית.

ב. **שפה ככלי מרכזי למיומנויות של תקשורת חברתית, קריאה וכתובה:** מחקרים רבים שהתבצעו בעולם ואשר חקרו את סוגיית שילובם של ילדי מבקשי מקלט, קובעים כי ככל שיש יותר שליטה בשפתה של המדינה הקולטת, כך גוברים הסיכויים לשילוב מוצלח בסביבה הכללית.⁴ שפה, ובמקרה שלנו עברית, היא כלי מרכזית להתערות בחברת הילדים אזרחי ישראל, לשבירת ההדרה ממנה סובלים ילדי מבקשי המקלט, ליכולת לאמץ נרטיבים ישראלים ולבניית עתיד נורמטיבי בחברה הישראלית.

הפער הקיים בין ילדי מבקשי המקלט לבין ישראלים ביכולות קריאה, כתיבה, אינטראקציה חברתית ועוד, בהתאם לשכבת הגיל, אינו כורח המציאות אלא תוצר של הדרה מתמשכת. חלקה בשל כך שאוכלוסיית מבקשי המקלט חיה באותן שכונות והילדים נחשפים בעיקר לשפת אמם, ובשל שהייתם במעונות שמנוהלים על ידי נשים מהאוכלוסייה הזרה. אלא שעצם ההבנה והדיבור בשפה זרה אינו פוגע ביכולת רכישה של שפה אחרת.⁵ אדרבא, הדו-לשוניות הינו דבר מבורך מבחינת היכולות הקוגניטיביות של כלל בני אנוש. אולם נדרשת יד מכוונת של מערכת החינוך הפורמלית לצורך רכישת השפה והטמעתה, ובכך לצמצם את הפערים המאפיינים ילדים אלה. על כן, תפקיד מרכזי וקריטי של הגנים ובתי ספר שבהם לומדים מבקשי מקלט הוא להשקיע בסגירת פערים שפתיים.

ילדים יכולים לסגור מהר מאוד פערי שפה, אך תנאי מוקדם לכך הוא ההתערות עם ילדים דוברי עברית, ועברית תקינה (בהתאם למצופה מגילם). מסגרות חינוך נפרדות לילדי מבקשי מקלט, לצדם של ילדים אשר אינם שולטים בעברית, מעצימה ומקבעת את הפערים השפתיים ותורמת להיווצרות והעמקת פערים נוספים עתידיים ביכולת רכישת מיומנויות בסיסיות של קריאה וכתובה.

ג. **ילדים על רצף סיכון:** חוקרים השוו את ההשפעה של שכונות שבהן יש אוכלוסייה גדולה של מבקשי מקלט על רמת ההתערות של הילדים בחברה להשפעת בית הספר על שילובם.⁶ נמצא, כי ההשפעה היא הדדית, ואין בפועל כל אפשרות לנתק בין שתי המערכות, השכונתית והחינוכית, ביכולתם של הילדים לבצע שינוי מבחינת הקליטה שלהם בחברה החדשה.

עם זאת, יש לשים דגש על היכולת הפונקציונאלית ומשמעותו של בית הספר לעומת השכונה, זאת מתוך הבנה שתנאי המגורים וסביבתם לא ישתנו (מטעמים סוציו-אקונומיים - עלות השכירות; מקום עבודה; חיבור עם יוצאי אותה קהילה ועוד). משמע, השינוי מתאפשר בעיקר במסגרות החינוך, ובלבד שהן אינטגרטיביות. מסגרות כאלו שבהן ילדים מקהילה זרה מקיימים אינטראקציה שוטפת וממושכת עם ילדים אזרחי ישראל מביאות לסגירת פערים שפתיים ולהפנמת הקודים של התנהגות המצופה בחברה. משמעות הדברים אינה שילדי מבקשי מקלט אינם נורמטיביים פר-הגדרה בהתנהגותם. אולם, ככל

Seker B., Sirkesi I. (2015), Challenges for Refugee Children at School in Eastern Turkey. *Economics and Sociology Journal*. Vol. 8. Page 122+.

Skardeus M. (2017). Education – a Key to Integration of Migrants. *Delta Kappa Gamma Bulletin*. Volume 84. Page 33. Delta Kappa Gamma Society International

Stewart J. (2011). *Supporting Refugee Children. Strategies for Educators*. Toronto University. Toronto Press

Lee M., Rashmi S., Bareni A. (2015). *Raising Bilingual Children. A Qualitative Study of Parental Attitudes, Beliefs, and Intended Behaviors*, Pub Med (Scholar Google)

Burgess S., Wilson D. (2004), *Ethnic Segregation in England's School*, London ⁶

שילד נמצא בסיכון יחסי מבחינת יכולת הלמידה הוא מגלה סימנים של ניכור, שבאים ילדי ביטוי בהתנהגות הישרדותית.⁷ ואכן, במובנים אלו כל ילדי מבקשי המקלט מצויים בתוך רצף הסיכון.

רצף סיכון מוגדר על ידי משרדי החינוך והרווחה בצורות שונות. בדרך כלל מגדירים ילד בסיכון אשר עדיין נמצא במערכת החינוכית באמצעות האפיונים המרכזיים הבאים: נשירה סמויה (לא מגיע בקביעות לבית הספר; לא משתתף באופן קבוע בלמידה); נשירה גלויה (עזיבה של בית הספר; בד"כ אנו מוצאים זאת בגילאים 12 עד 18); פערים במקצועות הליבה (שפה; מתמטיקה; מקצועות מושפעי שפה כגון היסטוריה, תנ"ך וכד'); חוסר אמון כלפי המערכת החינוכית (תחושה של אפליה; חוסר יכולת לתקשר עם המורים; תחושה של ניכור והדרה בתוך המערכת).

הניסיון המצטבר מלמד, כי לפחות שלושה מתוך ארבעה קריטריונים אלה מאפיינים את רובם המכריע של ילדי מבקשי המקלט. בהעדר טיפול בכך כבר בגיל צעיר, עם הקליטה במערכת חינוך החובה, רצף הסיכון ילך ויגדל. מילדים על הרצף הם יהפכו להיות נערים ונערות בקצה רצף הסיכון. הפערים השפתיים וההשכלתיים יגברו, ואלה, לצד יחס מנוכר מצד החברה, יקשו על ויסות התנהגות ועל מציאת מקומם במסגרות החינוך. כתוצאה מכך סכנת נשירתם מהם תגבר, כמו גם פיתוח התנהגויות לא נורמטיביות כולל סיכון גבוה להתמכרויות, לעבריינות נוער וחוסר יכולת להשתלב בחברה, הנתפסת בעיניהם כמי שוויתרה עליהם.

תיאור דברים זה אינו מתייחס רק למבקשי מקלט, אלא חלק מהניסיון המצטבר ורב השנים של החינוך בישראל, בין היתר של אוכלוסיות מוחלשות, הנתפסות כשולי החברה.

ד. **אפליה, גזענות, תיוג וחרם**: במדינת ישראל מתקיימים גזענות, אפליה, תיוג וחרם כלפי אוכלוסיות שונות. למרות שאנחנו מדינת רב תרבותית מבחינת הרכב האוכלוסייה,⁸ השיח הישראלי רווי סטיגמות אשר בונות מציאות של אפליה, מכוונת או לא, כלפי חלקים שונים בחברה. אוכלוסיית מבקשי המקלט, ובפרט ילדיהם, משלמים על כך מחיר כבד, וזאת למרות שמרביתם המכרעת נולד בישראל. התרבות השונה, הצבע השונה, מבחינים אותם בנקל משאר חלקי האוכלוסייה, והופכים אותם למטרה לגילויי שנאה וגזענות, ולקבוצה הסובלת באופן עקבי מאלימות בדפוסים שונים.

ההכוונה של ילדי מבקשי מקלט לגנים ולבתי ספר ייחודיים להם אינה פותרת את בעיית התיוג אלא מחזקת ומעצימה אותה. הם נתפסים על ידי חלקים גדולים באוכלוסייה הכללית – ילדים והורים - כסרח עודף וכלא רצויים, וכמי שאין לקבלו בכתות משותפות לצד ילדיהם. המסר מחלחל לאוכלוסיית מבקשי המקלט, לילדים ולהוריהם, אשר חשים שונים ודחויים, כפרטים וכקבוצה, וכמי שנתון מאחורי חומות של תיוגים ואמירות גזעניות.

⁷ וקסלר מ. (2013) *יחידתה כמיקרוקוסמוס*, פורטל חינוך, האגודה לזכויות האזרח.
⁸ (2013) *ישעור לחיים*, פורטל חינוך, האגודה לזכויות האזרח.

ראה/י גם התמודדות עם תופעות אלו בעולם ב-:
Simopoulos G., Antonios A., (2019), *Refugee Education in Greece: Integration or Segregation, Forcing Migration Review*, Issue 60, Oxford University

כותב שורות אלו אינו מאמין שמסגרת רב תרבותית, אינטגרטיבית, תחסל תופעות אלו לחלוטין, אולם ניתן וצריך לפעול לשם כך ולצמצמן מאוד. ההבדל המהותי בהקשר זה בין מסגרות חינוך מפרידות ומשלבות הוא שבמסגרות רב תרבותיות ניתן להכשיר את צוותי הגננות והמורות להתמודדות עם תופעות של שונות וגזענות, ולהעביר זאת לכתות שאוכלוסייתן הטרוגנית.

שילוב ילדי מבקשי מקלט בגנים ובתי ספר ממלכתיים במרחב העירוני

עקרונות מודל השילוב: מהאמור לעיל עולה, כי לצורך הדבקת פערי השפה וההשכלה, ועל מנת לקדם התערות מיטבית של ילדי מבקשי מקלט בחברה הכללית, יש לחסל את מסגרות החינוך הנפרדות ולשלב את הילדים במסגרות הכלליות, כבר עם כניסתם למערכת חינוך החובה. הדבר קריטי להתפתחותם התקינה ולעמידם כבוגרים. המודל המוצע כאן הינו מודל שילוב אשר שהופעל בהצלחה במדינות שונות,⁹ והוא מותאם לתנאים הייחודיים של מערכת החינוך בישראל היום.

ראשית, כאמור, לגיל השילוב יש משמעות קריטית. על כן יש לבצעו מיד עם כניסתם למערכת חינוך החובה, בגני טרום טרום חובה. ככל שנקדים לפעול להקניית שפה, לצמצום פערים קיימים, למניעת היווצרותם של חדשים ולהקניית מיומנויות חברתיות מותאמות תרבות, כך השילוב יצליח יותר, הילדים יתערו ביתר קלות, ויימנעו תהליכי שיקום בדיעבד, הכרוכים בהקצאת משאבים גדולה.

אחוזי השילוב הם קריטיים להצלחתו. הניסיון הנצבר במסגרות אינטגרטיביות מלמד כי יש לשלב **חמישה עד שבעה ילדים**¹⁰ בכל כיתה גן או בית ספר יסודי, כדי למקד את המאמץ ולא להכביד על הגננות והמורות בניהול הכתה.

מוצע כי גן או בית ספר אשר יקלוט מבקשי מקלט יקבל שלשה משאבים עיקריים כתוספת לשעות התקן ולמשאבים הנלווים, וזאת על פי עקרונות משרד החינוך הן של "סל קליטה" והן של "שילוב ילדים מהחינוך המיוחד". מנגנונים אלו מאפשרים קבלת שעות תקן להפעלה ישירה בתוך הכיתות, הן על ידי סיעות והן על ידי מורות או סטודנטים לחינוך. סיעות או מורות אלו יישבו בתוך הכיתה לאורך השיעורים, ובייחוד בשעות שבהן השפה הכתובה וקריאה הן מרכז השיעור.¹¹

בשעות שלאחר בית הספר או הגן יקבל מוסד החינוך משאב נוסף לצורך הפעלה של מועדוניות, שתסייע בסגירת פערים קיימים. מועדוניות אלו יפעלו על בסיס ההסכמים הקיימים בין הסתדרות המורים לבין משרד החינוך והאוצר ביחס לשעות לימוד שבועיות. כלומר, גם אם יהיו סיעות או מתנדבים, השיעורים התוספתיים ינוהלו על ידי מורות וגננות מן המניין בבית הספר והגן. בשל כך, מסגרת המועדוניות לא תעלה על 2 ש"ש בלמידה פורמלית. ביתר השעות יעסקו

⁹ Ficarra J. (2017), Comparative International Approach to Better Understanding and Support Refugees Learner. *Issues in Teacher Education. Volume 26*. Page 73+. Caddo Gap Press

¹⁰ הצעה זו מבוססת על היכרותי רבת שנים עם המערכת החינוכית בכלל והיסודית בפרט. יכולת ההכלה של בתי הספר של אוכלוסיות חדשות, יהיו אלו עולים חדשים, מבקשי מקלט או אחרים (ראה/י חוק שילוב והכלה לתלמידי מהחינוך המיוחד). ההכלה יכולה להתקיים פדגוגית על בסיס של מספר ראוי (לא בהכרח רצוי) של ילדים אשר אין להם את ההון התרבותי הכיתתי ומצד שני מאפשר למורות להתמודד עם כלל הילדים בכיתה.

¹¹ מודל זה קיים גם בפרויקט "אקדמיה כיתה" המופעל על ידי משרד החינוך ומכללות למורים ברחבי הארץ.

בלמידה בלתי פורמלית ובארוחה. לשם כך יש להתאים את ההסעות של הילדים בחזרה לשכונת מגוריהם, וזאת על בסיס של הסבסוד שכבר קיים במערכות העירוניות.

למועדונית הפועלת בבית הספר יש יתרון נוסף: היא מאפשרת לילדים מאוכלוסיות מוחלשות ליהנות מהמשאבים הקיימים בבית הספר ואשר לעתים אין להם בביתם כגון מחשבים וספרייה.

על מנת לקדם הצלחת שילוב, יש ללוות את מימוש התכנית במנגנוני בקרה, אשר ינוהלו על ידי שני גורמים עיקריים: ראשית, על ידי משרד החינוך ברמת המחוז, דרך הפיקוח והמדריכים המחוזיים. במקביל יש לערוך פיקוח ברמה העירונית על ידי ועדה ציבורית שתפקח הן על השקעת המשאבים המוקצים והן על רמת ההצלחה הפדגוגית של התכנית. שני הגורמים, פיקוח וועדה ציבורית, יעקבו אחר יישום השילוב, יסיקו מסקנות לגבי שיפורו במהלך השנה ויקבלו החלטות באשר להרחבתו.

בנוסף, מחבר מסמך זה ממליץ מאוד שרק משרד החינוך והוועדה הציבורית יקבלו החלטות ביחס לאחוז הילדים מבקשי מקלט אשר יעברו אבחונים לצרכי התאמה או הסבה לחינוך המיוחד, ושאבחונים אלה יתבצעו רק לאחר שנה של אינטגרציה. זאת כיוון שקיימת הטיה ברורה המסלילה ילדים אלה לחינוך המיוחד בשל הפערים התרבותיים, השפתיים וההשכלתיים, אף שפוטנציאל ההתפתחות של ילדים אלה תקין לחלוטין. רק כאשר קיימת לילד לקות נוירולוגית מובהקת וידועה מראש (למשל הפרעת קשב וריכוז קשה המצריכה טיפול תרופתי; פיגור ברמת מנת משכל; רצף אוטיסטי וכד''), יש לאבחנו לפני כניסתו למוסד החינוך המשלב.

הכנת צוות הגן ובית הספר: הצלחתו של שילוב מותנית אף בהכשרתם של צוותי ההוראה והסיוע בגנים ובבתי הספר. יש להעבירם השתלמות חובה בתחום של שילוב ילדי מבקשי מקלט, השתלמות אשר תקנה נקודות זכות שיעודדו את הצוותים לקחת חלק בתכנית.

על השתלמויות אלה לכלול:

- היכרות עם המאפיינים של הקהילות השונות בקרב מבקשי המקלט.
- היכרות והבנה של שילוב ההורים בעשייה המוסדית כשותפים לעשייה.
- דרכים פדגוגיות, מתודולוגיות ודידקטיות לסגירת פערים, בייחוד פערי שפה.
- הבנה של הפדגוגיה ביחס לילדים בסיכון בכלל, ושל ילדי מבקשי מקלט בפרט.
- לימוד דרכי הוראה שיביאו לסגירת פערים, עלייה במוטיבציה ופיתוח חוסן, בקרב הילדים מבקשי המקלט.

מוצע כי ההשתלמות תתבצע על בסיס של סל השתלמויות (30, 60 ו-120 שעות) להשתלמות.

כמו כן, יש לתת לגננות, למורות ולצוותי הניהול בבתי הספר והגנים הדרכות מסודרות שיעברו ומומחים בתחום ילדים בסיכון ומבקשי מקלט.

מעורבות הורים: מומלץ לקיים מערך של מגשרים מהקהילה ומארגוני המגזר השלישי אשר יפעלו בקרב המשפחות כדי לגשר בין הגנים ובתי הספר, לצורך התערות המשפחות בעשייה הבית ספרית וההבנה של תפקידן ביחס להצלחה הלימודית של ילדיהם.

הערת סיכום

התכנית המוצעת היא תכנית שראוי להפעילה כדי להגיע להישגים מיטביים. עם זאת, גם אם תכנית שילוב זו לא תצא לפועל במלואה בשלב זה, בין היתר בשל העדר משאבים, עצם הלימודים המשותפים לצד ילדים אזרחי ישראל, אשר עברית היא שפת אמם, יתרמו תרומה אדירה לצמצום פערים, לפיתוח כשרים שפתיים, להפנמת חוקי המערכת, למיעוט גזענות ולתחושת שייכות וביטחון, ויזניק את ילדי מבקשי המקלט קדימה. הותרת הלימודים בהפרדה על כנס, תוך התעלמות ממצבם, צרכיהם וטובתם של תלמידים מבקשי מקלט, היא האפשרות הגרועה ביותר עבור ילדים אלה, ובראייה לטווח ארוך אף לחברה הישראלית כולה.

היום: 15.7.2021

 חתימה